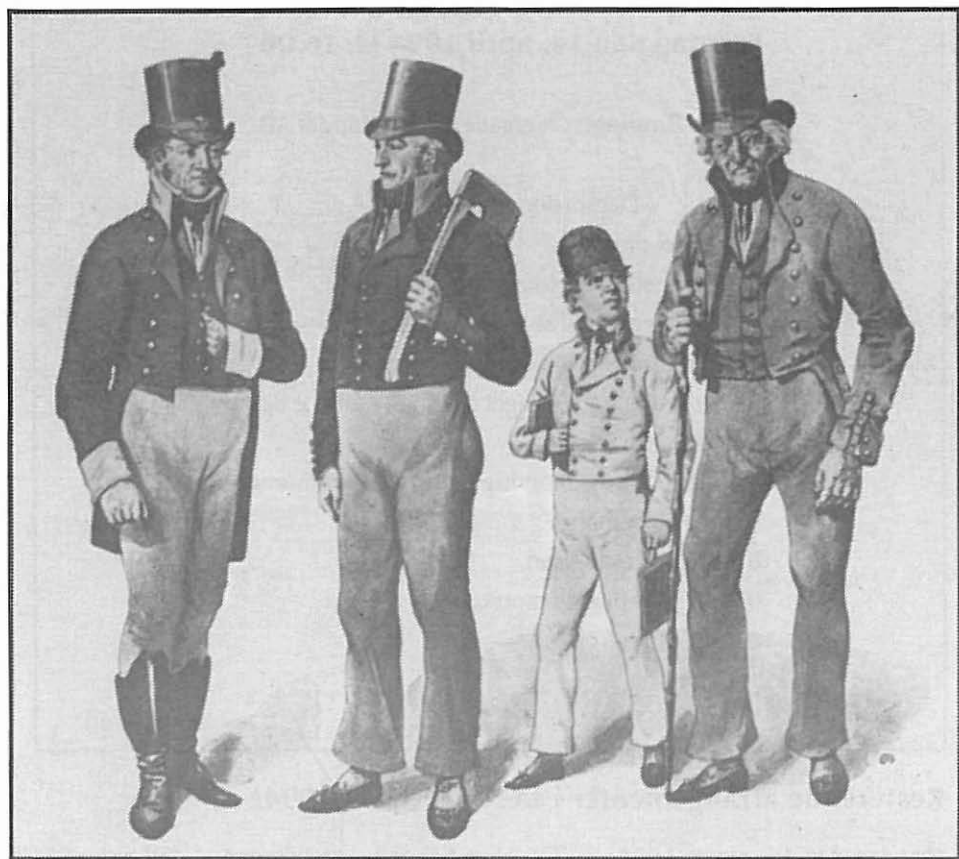

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

27. årgang

Nr. 1 - Februar 1994

MEDDELELSER
FRA
ORLOGSMUSEETS VENNER/MARINEHISTORISK SELSKAB

Der indkaldes herved til generalforsamling
i
Selskabet Orlogsmuseets Venner/Marinehistorisk Selskab

Torsdag den 14. april 1994 kl. 16.00

i Orlogsmuseet, Overgaden oven Vandet 58.

Dagsorden indeholder:

1. Valg af dirigent.
2. Aflæggelse af selskabets beretning.
3. Forelæggelse af selskabets regnskab,
herunder evt. fondsregnskaber,
4. Beretning fra "Forlaget Marinehistoriske Skrifter".
5. Fremsatte forslag.
6. Fastsættelse af kontingent for det kommende år.
7. Valg af formand.
8. Valg til bestyrelsen.
9. Valg til repræsentantskabet.
10. Valg af revisor.
11. Eventuelt.

Sekretæren.

Resterende arrangementer i sæsonen 1993-1994:

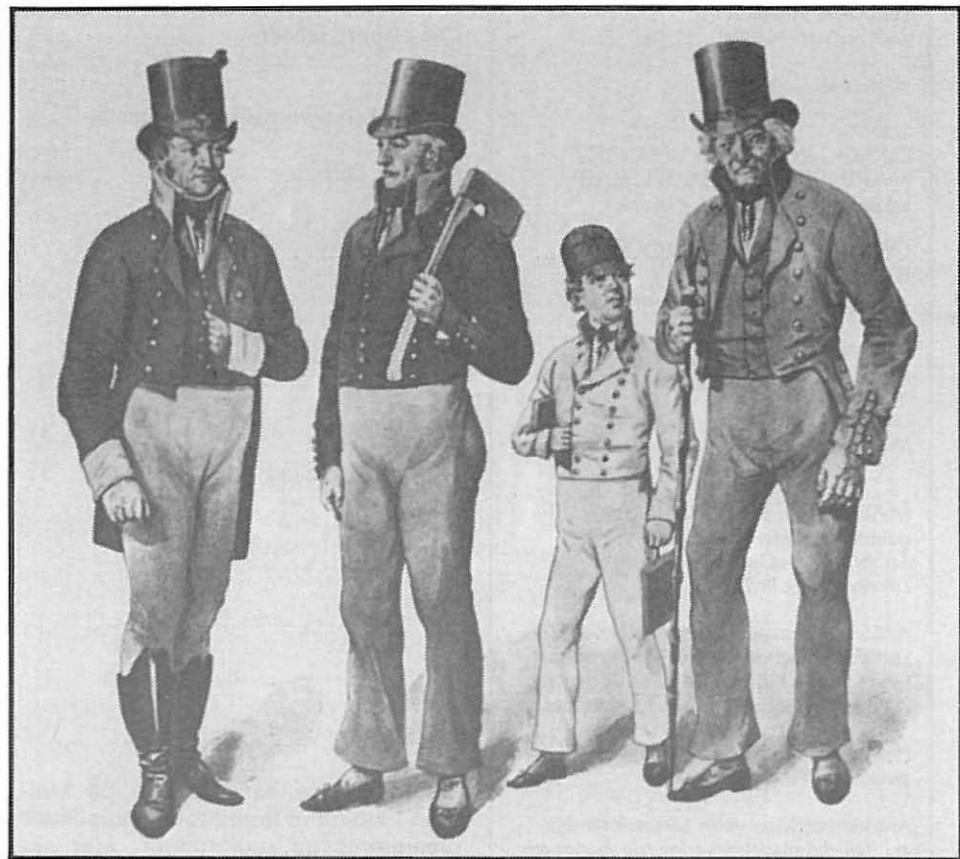
Onsdag den 16. marts 1994: Dr. Uwe Schnall: Udviklingen af den tyske flåde 1870-1946.

Torsdag den 14. april 1994: Generalforsamling

Alle onsdagsmøderne foregår i Orlogsmuseet og begynder kl. 19.30 bortset fra generalforsamlingen, der begynder kl. 16.00.

Efter onsdagsmøderne vil der være mulighed for at få 2 stk. smørrebrød med øl og kaffe for ialt 60 kr. Tilmelding hertil skal ske senest mandagen før mødet til Orlogsmuseet tlf. 31 54 63 63.

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

27. årgang

Nr. 1 - Februar 1994

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

INDHOLD

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 31 54 63 63
Fax: 31 54 29 80
Giro nr. 5 18 76 13

udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS MODEL-
BYGGERLAUG
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:

Jørgen H. Barfod (ansv.h.)

Lay-out:

Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr.55.-
Enkelte numre kr.15.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse. Sidste frist for indlevering af stof er den 10. i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildeangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer, fejl ved bladets levering o.lg. bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk: ORLOGSMUSEET
ISSN 0106.5122

Artikler:

Kvartermand Magnus Jonassen
Rosenbergs dagbog 1808-14,
skrevet i Norge under
englænderkrigene

Ole Lisberg Jensen 3

Lindormen som galionsornament

Mogens Dithmer 26

Andet:

Boghjørnet 31

Fra Orlogsmuseets billedarkiv 32

Forside:

De fastansatte håndværkere på Holmen - Holmens faste Stok - var militært organiseret og uniformeret. Her ses gengivet håndværkertyper fra o. 1813 - kvartermand, tømmermand, lærling og en pensionist. Tegning efter original i Rigsarkivet.

Kvartermand Magnus Jonassen Rosenbergs dagbog 1808-1814, skrevet i Norge under englænderkrigene.

Ole Lisberg Jensen

Signetaftryk, visende en skibstævn, en passer og en tommestok samt Magnus Jonassen Rosenbergs initialer.

Det hører til sjældenhederne, at håndværkere skrev dagbøger i begyndelsen af 1800-tallet. Orlogsmuseet har i 1993, som gave, modtaget en lille, men fyldig dagbog, skrevet af en af søetatens skibstømrer, der blev sendt til Norge under englænderkrigene for at gøre tjeneste ved kanonbådsbyggeriet hovedsageligt i Bergen og Kristiansand, men også i Trondheim. Hans opgave gik bl.a. ud på at udmåle egetræ hos bønderne i Syd Norge til brug for bådebyggeriet samt tage aktivt del i dette.

Magnus Jonassen Rosenbergs dagbog har karakter af en regnskabsbog, hvor alle udgifter og indtægter er opført med største nøjagtighed, men også hans færden og arbejde iøvrigt bliver nævnt. Personlige og subjektive vurderinger er der ikke megen plads til, men mellem linierne er der mulighed for at slutte sig til sammenhængen i flere tilfælde. Følelsesmæssige udbrud bliver således ikke skrevet ned; f.eks. omtales glæden ved gensynet med konen og de to børn i Nyboder, da Jonassen efter 6

års tjeneste vender hjem, overhovedet ikke, men man må dog trods alt tro, at der har været ægte gensynsglæde, eftersom familiens ve og vel lå ham stærkt på sinde under det lange fravær.

Rosenberg var meget fikseret af priserne på dagligvarer, og dagbogens funktion er i høj grad at holde regnskab med udgifterne. Hans interesse for priserne må hænge sammen med de vanskelige år, hvor den engelske flåde i de første krigsår hindrede den frie handel over havet, som medførte at priserne på fødevarer blev drevet op i Norge.

Opbygning af søforsvaret.

Efter flådens udlevering til England i 1807 blev der udøvet stor aktivitet for at styrke søforsvaret med de forhåndenværende midler. Det kunne af praktiske grunde ikke lade sig gøre at genopbygge den store sejlene flåde på kort tid, men man kunne opbygge et kystforsvar, baseret på batterier og fæstninger i land og et større antal rokanonfartøjer. Disse blev i de første krigsår bygget i stort antal i alle landets kystbyer. Det drejede sig især om de store kanonchalupper, der var bemanded med 76 mand og havde en 18 eller 24 pd. kanon i hver ende og de mindre kanonjoller med 24 mands besætning og kun en kanon (18 el. 24 pd.). Disse kanonfartøjer var som type allerede bygget før 1807 og var generelt set udviklet af svenskerne til skærgårds-krigen mod russerne i slutningen af 1700-tallet.

Offerviljen hos befolkningen for at få denne "nye" flåde bygget var stor, og de frivillige bidrag var talrige. Også i

Norge var aktiviteten høj. I 1807 blev der indstillet til bygning af 30 kanonfartøjer, hvoraf de 20 skulle være kanonjoller, til komplement af de 15 som allerede fandtes. De ialt 45 kanonfartøjer, der således fandtes i Sydnorge, fordeltes på 5 distrikter fra Christiania og ned langs vestsiden af Oslofjord og rundt om Sydnorges kyst til Stavanger.

De 30 nye fartøjer blev bevilget - men problemet var, at der hverken fandtes tilstrækkeligt tømmer eller bådebyggere til rådighed i området. I efteråret 1807 blev der derfor sendt en officer til København for at rekvirere 40 tømmermænd og nogle kvartermænd fra Holmen til tjeneste i Norge.

Det er på denne baggrund, vi skal se kvartermand Magnus Jonassen Rosenbergs ankomst til Frederiksværn i august 1808.

Rosenbergs arbejdsopgaver i Norge.

Magnus Jonassen Rosenbergs dagbog indledes den 18/8 1808 i Stavern, hvor flåden havde et værf og en befæstet base under navnet Frederiksværn. Fra denne by rejste Rosenberg videre til Trondheim, hvor han ankom den 24/9. Man må formode, at han har rejst ad søvejen i den milde årstid.

Uden at vi hører nærmere om arbejdet karakter, så rapporterer dagbogen, at Rosenberg falder udenbords fra kanonbåden "Christiansands Plikt", hvorefter han gennemgår en omfattende kur med lægemidlet Balsomvit samt dråber og røgelse. Rosenberg var skibs-

Kvartermand Magnus Jonassen Rosenberg 1757-1845. På sin 6 år lange udkommando i Norge under englænderkrigene lod han sig portrættere af kunstmaler Dreyer i Bergen den 6. marts 1813. Originalen er 3 cm høj. Privat eje.

tømrer, og hans arbejdsplads var ved kanonbådsflotillen i Trondheim, hvor der blev bygget på livet løs. Den 17. oktober løb kanonbåden "Borgersamfund" af stabelen og den 2. november kanonbåden "Patrioten Georg". Man aner af navnene, at indsamlede og private penge har været grundlaget for de to kanonbåde, hvad der var almindeligt rundt omkring i Danmark-Norges kystbyer. Den 23/10 havde Rosenberg fået lejlighed til at se fæstningen Munkholm, der ligger i havnen ved Trondheim.

Den 18. november løb kanonbådene "Agder" og "Standhaftig" af stabelen, så aktiviteten ved værftet i Trondheim var betydelig. Efter jul løb kanonbåd Nr. 1 "Lorentz Fisker" af stabelen nærmere betegnet den 13. januar 1809. I samme anledning havde kommandør Lorentz Fisker besøgt værftet i egen skab af chef for Norges Sødeffension.

Produktionen var intensiv. Den 16. februar blev kanonbåden Nr. 2 "Tordenskiold" sat i vandet og en måned efter kanonbåd Nr. 3, kaldt "Olof Trygva-

son". Vestlig storm med sne og hagl har muligvis været med til at nedsætte arbejdstakten, idet næste stabelafløbning først fandt sted den 1. april, påskeaften med kanonbåd Nr. 4 "Niels Juel".

På værftet var udrustningen af de nye kanonbåde næste opgave. Vi hører nu om, at kanonbådene "Patrioten Georg" og "Borgersamfundet" var færdige og afsejlede til deres station, og den 1. maj nåede man at rejse master i den sidst søsatte kanonbåd Nr. 4 "Niels Juel", og derefter var der ikke mere end 3 mand i arbejde på værftet i Trondheim. Foråret 1809 var nu ved at slå igennem og nattefrosten var ophørt.

Rosenberg var herefter uden opgaver i Trondheim og hans arbejdskraft kunne udnyttes længere sydpå. Han blev den 5. maj sendt over land til Christiania, hvor han ankom den 26. maj efter at have beskrevet rejsen, der sikkert foregik til hest. Næste dag rejste han videre sydpå over Drammen til Frederiksværn, hvor han opholdt sig i 9 dage. Derfra fortsatte han ad søvejen til Kristiansand, hvor flåden også havde en station. På vejen overværede han, at en "engelskmand" som ville ind ved Hasnæs, blev drevet ud igen af kanonbåde. Den 12. maj kom Rosenberg ombord i kanonbåden "Barfod", ført af løjtnant Krag, der sejlede til Uglesund og derfra videre til Kristiansand.

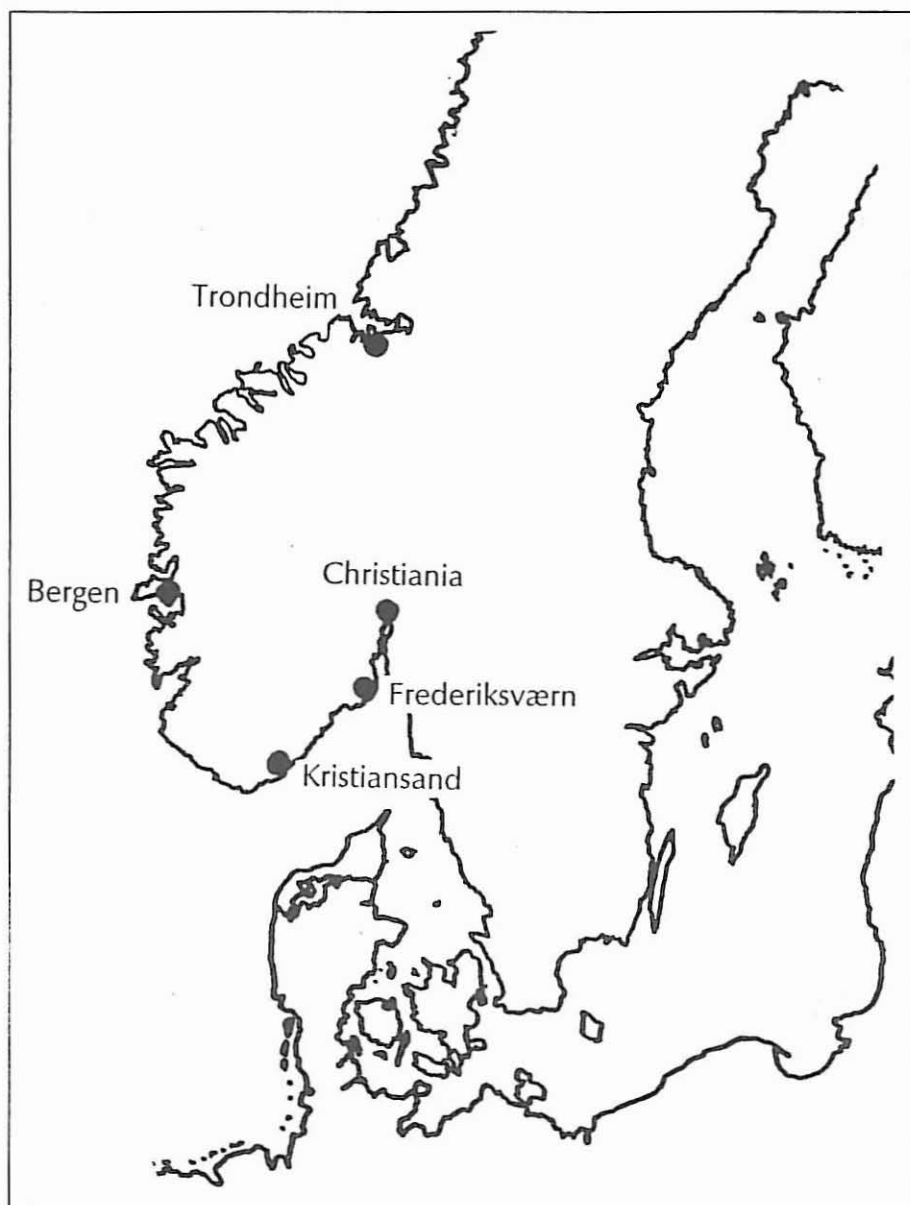
Fra den 2. juli 1809 blev Rosenberg så sendt på rejse i oplandet for at udvælge egetræer i storskoven til brug for bådebyggeriet.

Rejsen havde følgende forløb: Kristiansand - Tosøen - Gamle Hellesund - Bræksted - Lille Sand - Moland Skov -

Grønsund - Egelund. Premierløjtnant Christian Lous, der var chef for bådebyggeriet ved værftet i Kristiansand, kom til Lille Sand den 18. juli og var med på besigtigelserne i skoven i 2 dage. Den 12. august meddelte Rosenberg, at han var færdig med *udblækning* i Moland Skov. Den 15. august red han tilbage til Kristiansand, hvor han iøvrigt købte en ny salmebog i stedet for den gamle, som han havde skænket sin vært i Skoven, Omund Jørgensen i Egeland på besigtigelsesrejsen. Den 24. august gik rejsen tilbage for at udvælge tømmer, og den 12. september ankom han atter til Stavern, Frederiksværn.

Hele efteråret var Rosenberg på farten i landområderne for at mærke egetræer samt fælde og hugge. Hvordan arbejdsprocessen forløb, eller hvor mange mand han havde i arbejde, nævnes ikke. Rosenbergs funktion som kvartermand har været formandens, der har organiseret og haft den direkte kontakt med skovejerne og skovhuggerne. Han har boet hos bønderne og planlagt fragt af stammer og bestemt økonomi m.m. I dagbogen nævner han rejseruterne mellem landsbyerne eller lokaliteterne som f.eks. 26. oktober Frederiksværn, 27. oktober Bræka, 28. oktober Vester Rød, 29. oktober Jøstad, 4. november Holte, 6. november over søen til Helgeroen. Derfra til Stavern. I slutningen af november blev klimaet for koldt med sne og regn, og den 2. december rejste han fra Frederiksværn til Langesund for at forandre 3 kanonjoller. Vi får ikke flere detaljer om dette arbejde.

Julen 1809 blev tilbragt i Langesund og den 28. januar 1810 blev der fejret

Oversigtskort over de i artiklen omtalte flådebaser i Norge.

taksigelsesfest i Langesund kirke for freden, der var sluttet med Sverige.

I marts rejste Rosenberg en tur tilbage til Frederiksværn, men var atter i Langesund den 17. marts, hvor han besigtigede og købte 14 stk. runde fyrretræer. Derfra tog han til Torsgrund, hvor han "viste chalup- og jolleårsers rette proportion", sandsynligvis for en producent af disse vigtige midler for kanonbådens fremdrift.

Den 24. marts var han atter i Frederiksværn for at besigtige brædder og akkordere om prisen. Derefter tog den travle mand til Arendahl for at forandre 3 kutterbrigge "Samsøe", "Alsen" og "Kiel". Som en afsluttende bemærkning nævnes, at "Samsøe" blev kølhallet. Efter kølhalingen fik briggen en 3" 4' stråkøl, der blev lagt uden på den faste stråkøl. Den 2. maj var arbejdet færdigt med briggen "Samsøe" og Rosenberg noterer stolt "Bekom af Capitajn Johannes Krieger 35 Rigsdaler for min Flid".

Derefter gik man over til briggene "Alsen" og "Kiel". Den 23. maj startede Rosenberg med at udslå pyttingbolte og løstagne røsterne. Løvrigt er det karakteristisk, at Rosenberg beskriver detaljerne i sit arbejde kortfattet, i sammenligning med detaljeringsgraden i private sager.

Den 22. juni var kutterbriggen "Alsen" færdig. Folkene fik arbejdslønnen udbetalt og "alle tog kærligt afsked med mig", thi dagen efter afrejste Rosenberg ombord i "Alsen" og sejlede til Kristiansand. Undervejs blev det stille vejr, men en kutterbrig var jo heldigvis ikke større end den kunne roes, så man nå-

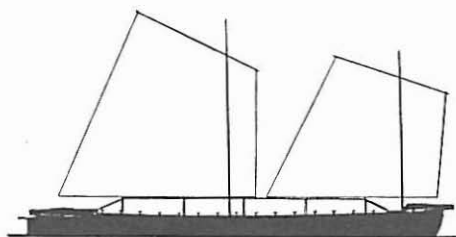
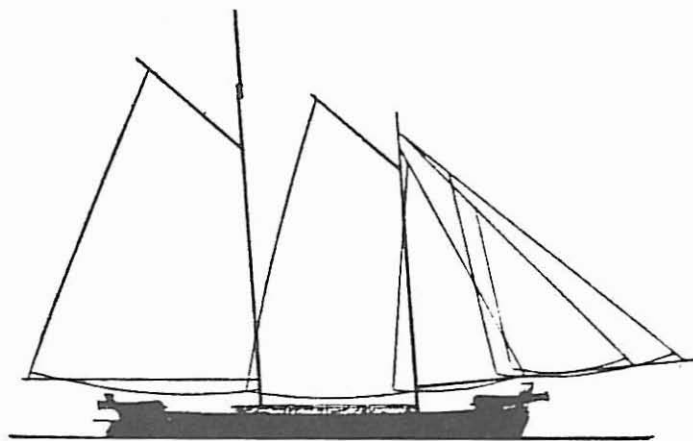
ede frem kl. 21.30 om aftenen. Nogle dage efter den 27. juni fortsatte en lang og anstrengende rejse til Bergen langs kysten, indenskærs fragtet på lodsbåde og overnattende, hvor det var muligt. Som en kuriositet kan nævnes, at Lodsoldermanden på lokaliteten Kleven havde en "kanalfugl som kunde synge stykker som jeg tilforn aldrig har hørt". Rejsen beskrives fra sted til sted og 10 dage efter - den 6. juli, ankom han til Bergen, hvor han blev vel modtaget og fik logi hos hr. Berle i Strandgade 13.

Den 3. august hører man atter om arbejdsopgaverne, idet Rosenberg sejler til Nordfjord, hvor han kom frem efter 5 dage, den 8. august "og tog Kanonjolle Nr. 5 og bugserede jollen ind i Aamundsvog. Begyndte at adskille den samme som blev færdig d. 9." Kanonjollen havde været i træfning med englænderne og var strandet på et skær den 23. august. 5 dage efter var han atter i Bergen.

Som et festligt indslag i arbejdslivet skal nævnes, at den 15. august, som var den franske kejser Napoleons fødselsdag, blev der salutteret fra en fransk brig, der lå i havnen, med 3-400 skud og flaget hele dagen.

Først den 16. oktober hører vi om arbejdet igen, idet der kom ordre om at begynde bygningen af 2 kanonskonerter og en kanonjolle. Den 22. oktober begyndte byggeriet af kanonjollen, hvor 5 mand var i arbejde, og den 8. november var alle faste spanter rejste samt senter trukket.

Ved denne tid begyndte de tjenestegørende skibe at komme tilbage til værftet for vinteroplægningen. Brigger-

Principskitse af de i dagbogen beskrevne rokanonfartøjer.

Øverst: Kanonskonnert af den særlige type, der blev bygget i Bergen af skibbygmester Brunchorst, der var en af Rosenbergs bekendte. Kanonskonnerten var ca. 20 m i længden og 3,5 m i bredden og havde en dybgang på næsten 2 m. Kanonskonnertens størrelse var identisk med kanonchaluppernes, men de stak dybere og havde større sødygtighed.

I midten: Kanonchalup med luggerrig. Denne type forekom i forskellige varianter og havde en længde på ca. 20 m, bredde på 3 m og en dybgang på ca. 1,3 m.

Nederst: Kanonjolle med sit udhæng agterude for at kunne bære kanonen stabilt. De små joller var ca. 12 m lange, 3 m brede og have en dybgang på 1 m.

Efter Beutlich.

ne "Lougen" og "Langeland" ankom til Bergen den 12. og 13. november fra Nordkap.

Arbejdstakten har været opskruet og opgaverne mange for Rosenberg, men dagbogen fortæller kun om denne del af livet i koncenter. "Den 28. december begyndte med Transportfartøjerne. Blev færdig den 20. januar 1811". Den 17. januar sluttede Rosenberg akkord med snedker Knud Omundsen om messen og kahytlukefæt i briggen "Lougen". En vinterstorm skabte ved denne tid noget ekstraarbejde, idet størrøstet på briggen blev slået i stykker og senere måtte 4 mand sendes ombord i skonnerten "Odin" for at reparere stormskaderne.

I dagene før jul - den 18. december var briggen "Langeland" afgået til Kristiansand, men den nåede aldrig frem. Den 20. januar ankom briggen atter til Bergen. Storm og kontrær vind havde gjort det umuligt at nå bestemmelsesstedet.

Briggen "Langeland" måtte derefter overhales på et privat værft, hvor den blev kølhalet i februar og bl.a. fik en ny stråkøl af 4½ tomme tyk fyr.

I marts begyndte man at kølhale kanonjollerne "Nordnæs Compagni", "No 4", "Den gode Hensigt", kanonjollen "Cort Adler" og kanonjolle Nr. 1. Kanonjolle Nr. 5 blev bygget færdig og søsat. Som det sidste blev briggen "Lougen" også færdig den 30. marts 1811 og dagen efter kunne chefen på værftet, premierløjtnant Johan C.A. Bielke aflevere Kanonbådsflotillen til kaptajn Sigvard Archeleye, der var chef for Kanonbådsflotillen.

Den 12. april 1811 afgik kanonjollerne "Den 16. Maj" og "Den gode Hensigt" samt Nr. 2 og Nr. 4 til stationerne.

Rosenberg fortæller derefter om småarbejder, som han påtog sig for private. Han besigtigede to jagter, muligvis med henblik på salg. Den 27. april afleverede han en skonnerttegning til ovennævnte løjtnant Bielke, ombord i briggen "Lougen", hvilket har haft forbindelse med kanonskonnerten "Thor", der løb af stabelen på det private værft den 8. maj. En måned efter løb kanonskonnerten "Balder" af stabelen på et

Portræt af premierløjtnant Johan Christian August Bielke 1781-1846. 1808-10 chef for en division rokanonbåde ved Bergen. 1811-12 udnævnt til kaptajn løjtnant, chef for briggen "Lougen" ved Norge. Omtales ærbødigt af Rosenberg som kammerjunker Bielke.

andet privat værft, Rulfsen i Sandvig. I juli afsejlede "Balder" til Moldøen, der var skibets station. Men aktiviteterne fortsatte i højsommeren, hvor kanonjollerne Nr. 1 og 3 blev klargjorte og afsendt til Kaersund.

Imedens blev arbejder løbende udført på mindre skibe, og i oktober begyndte fartøjerne atter at komme tilbage fra deres stationer. Den 15. oktober var alle kanonjoller inde, skonnerterne kom senere på måneden. Rosenberg taler herefter ikke mere om arbejdsopgaverne førend i april 1812, hvor kanonbådene atter er blevet udrustet og sejler afsted til deres stationer. Den 2. maj er flotillen i Bergen færdig.

Den 19. juli 1812 nåede nyheden frem til Bergen vedr. fregatten "Najaden"s kamp i Lyngør med et overlegent engelsk orlogsskib den 3. juli. At der går 16 dage inden de hører om begivenheden tyder på en ekstraordinær langsommelig kommunikation. Afstandene i Norge er godt nok store, men det er sommer, så englændernes flådeaktivitet kan have været hindrende for forbindelserne langs kysten.

Dagbogen ændrer nu karakter. Gentagelserne viger for sammenfatninger. Kanonbådene er atter hjemkomne fra stationer den 3. oktober, og Rosenberg bliver sendt afsted ud på landet for at finde træ til reparation og nybygning. 45 egetræer får han samlet på et begrænset område. I slutningen af oktober er de fleste skibe atter tilbage ved værftet i Bergen.

For året 1813 fortælles i kortfattede sætninger om arbejdet med skibene og klargøringens datoer samt i slutningen

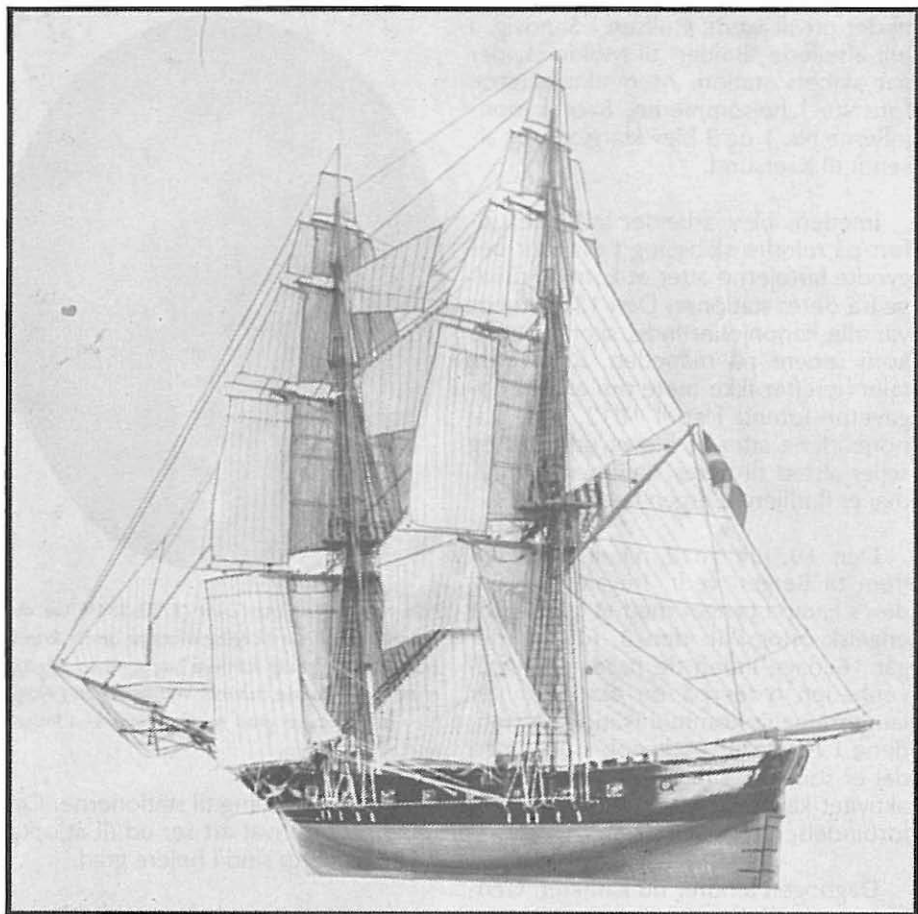

Kommandør Lorentz Fisker (1753-1819) var den energiske chef for Norges søforsvar under krigen. Han havde en lang karriere bag sig med krigstjeneste i den franske marine. Ved tjenesten i Norge blev han i nogen grad modarbejdet af admiralitetet i København.

af april om afsejling til stationerne. Oplysninger af privat art ser ud til at optage Rosenbergs sind i højere grad.

Af mere bemærkelsesværdig karakter var oplysninger fra den 27. juni 1813, hvor der indkom et nordamerikansk orlogsskib på 54 kanoner, kaldt "President" til Bergen. Det salutede 15 skud for Bergenshus Fæstning og fik samme salut tilbage. Orlogsskibet bunkrede vand og reparerede takkelaen og afsejlede næste morgen uden salut.

Amerikanske handelsskibe havde ikke været sjældne i norske havne under

Orlogsbriggen "Lougen", konstrueret af E.W. Stibolt og søsat 1805. Gjorde tjeneste i Norge 1807-14, hvor den deltog i flere aktioner mod engelske flådeenheder. Den 14. marts 1808, under kommando af premierløjtnant P. Wulff, i kamp med den engelske orlogsbrig "Childers", som blev fordrevet efter flere timers natlig kamp udfor Hitterø i Norge. Erobrede den 19. juni samme år med 4 kanonbåde den engelske orlogsbrig "Seagull" udfor Flekkerø. Indkom den 1. september 1810, med kaptajnløjtnant J.N. Müller som chef, til Trondheim sammen med briggen "Langeland" og 3 kanonskonnerter med 11 store priser, taget i Nordhavet, efter heldig udført undsætningsekspedition til Finmarken. Vinteren 1810-11 lå "Lougen" i Bergen, hvor Rosenberg deltog i reparation og klargøring.

Model i Orlogsmuseet.

krigen, hvor de havde bragt en del oversøiske og engelske varer frem til det udsultede Norge. England tillod en såkaldt licenstrafik for neutrale skibe, hvilket indebar, at et skib, der ønskede at handle på Norge skulle gå til England og indtage en vis mængde engelsk gods, hvorefter skibet fik en licens, der sikrede mod opbringelse af engelske orlogsskibe.

Rosenberg fik en del muligheder for ekstraindkomster fra arbejde uden for Søetatens område, f.eks. modtog han den 12. juli 1813 100 rigsdaler for istandsætning af et lystfartøj, tilhørende hr. V.W. Krohn.

Den 11. oktober 1813 skete der atter noget i havnen, som er en nærmere omtale værd. Kaperchaluppen "Nyholm", ført af kaptajn K. Holm kom ind til Bergen med en ny engelsk brig, 8 måneder gammel og lastet med 1500 tønder hvede samt talg og svinebørster. Måske var det de 1500 tønder hvede, der har været det særligt tiltrækkende i nyheden, da Norge som bekendt havde mangel på korn i disse år.

Endelig sluttede krigen i foråret 1814, hvilket Rosenberg bemærker ind imellem sine daglige notater:

"Den 4. marts 1814 blev for Søetatens mandskab i Bergen oplæst krigens begyndelse og Aarsag samt freden som bebudedes undtagen med Sverige".

Den 9. og 10. og 11. marts 1814 var der nationale manifestationer, hvor Bergens garnison, Bergens borgerskab og Flotillens mandskab på højtidelige forsamlinger aflagde troskabsed overfor den nye regent, Prins Christian Frede-

rik. Rosenberg nævner hændelsen på linie med alle andre begivenheder uden personlige kommentarer. Løvrigt udråbtes prins Christian Frederik først til Norges konge efter at have underskrevet Eidsvollforfatningen den 17. maj 1814.

Freden med England havde ændret den strategiske situation for Norge, og man kunne skære ned på forsvarsudgifterne på vestkysten. Den 8. april meddelte Rosenberg sin dagbog, at Generalen har spurgt ham, om han snart vil rejse hjem? Spørgsmålet bliver ikke kommenteret, men istedet udløses en mængde forberedelser til hjemrejsen, der først blev tiltrådt den 20. april. Hjemrejsen vil blive skildret i et senere afsnit.

Hverdagslivet for den udkommanderede kvartermænd.

Magnus Jonassen Rosenberg var kvartermænd i Søetatens håndværkerkorps, d.v.s. at han havde den højeste underofficersgrad blandt håndværkerne og i praksis arbejdede som en slags værkmester i både- og skibbyggeriet. Hans arbejde har bestået i at lede de menige håndværkere og tilrettelægge det daglige arbejde samt at holde regnskab med de forekommende arbejder. Regnskab er nøgleordet for Rosenbergs dagbog; idet det for ham vigtigste er den petitesseagtige daglige opregning af alle småudgifter. Dette giver os et indblik i hverdagslivet for en enlig mand i halvtredserne med familien - kone og to børn - siddende i Haregade 8 i Nyboder, mens han i næsten 6 år er udkommanderet til flådens tjenestesteder i Norge.

Generelt kan siges, at dagbogen, som ovennævnt, tjener som regnskabsbog over de nødvendige daglige udgifter, men efterhånden kommer den også til at indeholde regnskaber over de udestående private beløb, han låner ud til den nærmeste kreds. Til Rosenbergs ros kan siges, at der ikke klages over uforretter og meget sjældent forekommer personlige bedømmelser af de mennesker, han møder i hverdagen.

Den private omgangskreds siger noget om det sociale lag, som en kvartermand befandt sig i. I de første år var

Rosenberg indlogeret hos købmand Poul Berle i Strandgade 13, hvor han spiste til middag. Kold mad sørgede han selv for. Familien Berle var så velstående, at den kunne flytte ud på lystgården Møhlenpris om sommeren fra april til september, og i den tid fik Rosenberg sin middag fra andre familier i nærheden af Berles gård og afregnede månedsvis med fruene. De to første år omtales selskabelig omgang ikke særligt ofte, men fra 1810 begynder Rosenberg at blive inviteret ud og drikker kaffe med efterfølgende middag. Guldsmedemester Wulf og hr. Berle i huset, hvor han logerer, gæster han ofte. Den 29. november 1810 går han på Comedie og ser "Den politiske Kandestøber". Den tørre kommentar i dagbogen er: "Blev meget godt spillet. Billetterne betalt med 1 Rigsdaler af Hr. Berle". Rosenberg blev næsten optaget i familien Berle og både juleaften, juledag og 2. juledag var han inviteret til at spise hos Berle.

Ligeledes Sankt Hans Aften 1811 var han ude på gården Møhlenpris til kaffe og middag, men samtidig begyndte også smedemester Alberg at invitere til kaffe og middag. Det gode forhold til sine værtsfolk bekræftes, når han sender 13 stk. hummer for 1 rigsdaler ud på Møhlenpris til familien Berle. Den 7. oktober 1811 slagtede Berle 6 kreaturer og den 8. og 9. oktober var der slagtegilde.

Kvartermand. Uniform fra 1813 med kjole, vest og lyse sommerbukser samt støvler og høj hat med forgyldt spænde. Krave og ærmeopslag var røde. Sådan har Rosenberg set ud, når han var lint klædt.

Kgl. skuespiller H.C. Knudsen rejste rundt i Danmark-Norge og organiserede velgørenhedsstæser til fordel for de sårede og efterladte. Her ses et lignende tableau, som det Rosenberg overværer i Bergen den 24 september 1813.

Forlystelserne.

Bergen var i 1800-tallets begyndelse Norges største by med ca. 16.000 indbyggere, og under englænderkrigene var de offentlige forlystelser og begivenheder sikkert begrænsede. Rosenbergs gik f.eks. i teatret sammenlagt 3 gange uden at bemærke synderligt om selve skuespillet, hvorimod han ærligt fortæller, hvem der betalte billetten for ham. En anden slags mere makaber folkeforlystelse var afstraffelserne, der blev skildret relativt detaljeret. "den 10. april 1812 blev en gammel pige pisket og fik brændemærke i panden og blev sat i Bergens manufaktur i 20 år" eller "den 13. november 1812 blev en slave kagstrøget og brændemærket på Engen

i Bergen, som havde stjålet 8 rigsdaler fra en anden slave".

Som en førsteklasses begivenhed skildres et storstilet tableau med den i datiden kendte skuespiller H.C. Knudsen i centrum. Der var blevet forfærdiget et mindesmærke, forestillende en knækket mast på 7½ fods højde. På masten var der skrevet navnene på nogle faldne søofficerer samt datoen den 3. juli 1812, til minde om slaget i Lyngør, hvor fregatten "Najaden" var blevet sænket. Bag mindesmærket var der opstillet en skærm, hvorpå der var malet et stort skjold med bl.a. den norske løve. Dette midlertidige mindes-

mærke var opstillet på Bergenhus, og søndagen den 24. september 1813 fandt festligheder sted til minde om ovennævnte søslag.

Forestillingen begyndte kl. 14.30 med 9 kanonskud. 24 jomfruer, klædt i hvidt med grønne kranser om hoved og hals og blomsterkurv i højre hånd sang i kor og istemte med kgl. skuespiller Knudsen patriotiske sange og taler. Som et særligt indslag optrådte præsten hr. Irgens med "en skøn gudelig tale". Mindesmærket var flankeret af uniformeret borgervæbning med forskellige faner, soldater i højre side og rokanonflotillens mandskab til venstre.

Formålet med forestillingen var at samle penge ind til fordel for krigens ofre og de efterladte enker og børn. Alle sociale lag var repræsenteret blandt tilskuerne, og da forestillingen var forbi, defilerede samfundets højeste embedsmænd - amtmand, general, præsident og borgmester i rangfølge forbi mindesmærket og "ofrede" penge til det gode formål. Skuespiller Knudsen holdt derefter en bevæget takketale, og tilsidst viftede kommandanten fra Bergenhus Fæstning med et tørklæde, hvorefter 9 kanonskud fra fæstningen afsluttede den imponerende forestilling. Skuespiller Knudsen rejste på denne tid rundt i dobbeltmonarkiet med lignende forestillinger, og det lykkedes ham at samle store midler ind til krigens ofre.

I slutningen af 1811 begynder Rosenberg at registrere udlån af penge til venner og bekendte, 5 rigsdaler i lån til pigen på Møhlenpris bliver omhyggeligt noteret den 1. november. Den 20. november lånes 20 rigsdalere ud til

guldsmedemester Wulf, men den 24. december, på selve juleaften, måtte Rosenberg selv se sig tvungen til at låne 20 rigsdaler af chefen for roflotillen i Bergen, kaptajn Sigvard Archeleye. Wulf kom for at betale halvdelen af sit lån på 20 rigsdaler tilbage. Rosenbergs forhold til sin vært i Strandgade 13 var stadig godt, og han var inviteret til fest - stor traktering - med stadskaptajn Grib og en hr. Smidt med kone. Hvordan festen og trakteringen ellers spændte af i detaljer, får man ikke noget at vide om.

Middag spises nu også hos blikkenslagermester Feishier og der drikkes kaffe hos smedemester Alberg og guldsmedemester Wulf (skylder stadig 10 rigsdaler).

En af de mest frimodige udtalelser vedrørende selskabslivet er fra Sankt Hans Aften 1812:

"Den 23. juni Sankt Hans Aften viede her Munchar sit nye hus ind med stor traktering, jeg blev buden til aften at spise og blev overmåde beskænket af den megen punch og røgtobak og præsten Nordmand han gjorde mange Løjer".

Smedemester Findval var et nyt bekendtskab, der bød Rosenberg hjem på kaffe, punch og aftensmad. Omgangskredsen udviddede sig efterhånden.

Selskabslivet indebar også farer. Den 25. december 1812 om formiddagen kl. 11 3/4 slet blev Rosenberg bidt af blikkenslager Feishiers hund i det højre håndled. Det affødte dog ingen vedvarende skisma, thi den følgende aften var Rosenberg gæst hos blikkenslager-

ren, og forbindelsen holdt mellem dem hele Rosenbergs tid i Bergen. I januar 1813 noteres, at Rosenberg drak kaffe hos blokkedrejer Møller og kandestøber Larsen, der begge er nye navne i omgangskredsen.

Statsbankerotten 1813.

Statens udgifter til forsvaret krævede store midler under englænderkrigene og seddelomsætningen blev forøget med inflation til følge. Resultatet blev statsbankerotten i 1813. En rigsbank blev derfor oprettet med eneret på at udstede sedler. Den i teksten nævnte Rigsdaler dansk curant kunne nu indløses med de nye rigsbanksdalere til 1/6 af værdien

1 rigsdaler á 6 mark á 16 skilling

Et par gange optræder nu en ny regnskabspostering, der angiver at Rosenberg "har drukket punch for 3 rigsdaler" uden angivelse af selskabet eller lokaliteten.

Den første og eneste negative reaktion på hændelser i omgangslivet ytrer Rosenberg den 20. april 1813 "begyndte jeg om morgenen at drikke kaffe hos Alberg, men formedelst hans kones Spitzer og Glosser, så skød jeg kaffekoppen fra mig og gik derfra". De beske bemærkninger fra fru Alberg fik ham til at reagere så stærkt at dagbogen skulle have det at vide.

Den 5. maj 1813 fejrede Rosenberg sin 7 års bryllupsdag sammen med mesterstvend Jens Aagesen og arkelimester

Arnedsen på vinkælder. "Drak punch for 6 rigsdaler". De to var sandsynligvis Rosenbergs arbejdskammerater, og de gik sammen på værtshus ialt 4 gange i 1813.

Sankt Hans Aften 1813 var Rosenberg næsten traditionelt inviteret til fest hos Berle på Møhlenpris og den 10. juli kvitterede han med at lade sende 4 hummere ud til fru Berle på gården. Invitationer manglede ikke og den 11. juli blev Rosenberg budt ud med smedemester Findvals familie til magasinforvalter Forses til spisning, "men takkede nej. Men mine tanker hele tiden står til mit hjem og mine kære, så er alt sværm mig modbydelig og ensomheden min største fornøjelse".

I slutningen af juli lånte guldsmedemester Wulf 100 rigsdaler imod bevis og mester Christian Larsen 50 rigsdaler dansk kurant, som han dog fik tilbage den 4. august.

Rosenberg fortsætter med at være middagsgæst hos sine venner blandt håndværkermestrene og en hel del ekstrapenge fra arbejde bl.a. med istandsættelse af agent Krohns lystfartøj gør nu Rosenberg spendabel, og den 30. august var han på vinkælder og drak punch for intet mindre end 11 rigsdaler atter med vennerne Aagesen og Arnedsen.

Den 6. oktober 1813 skiftede Rosenberg adresse og flyttede fra Strandgade 13 til skomagermester Gierløv i 17. Rode nr. 26 i Bergen. Han betalte værtinden 50 rigsdaler forud. Men flytningen ser ikke ud til at have udløst nogen skår i forholdet til familien Berle, eftersom Rosenberg var hos Berle

den 18. oktober, både til middag, eftermiddag og aften.

Tiderne var økonomisk trange. I foråret 1813 havde englænderne blokeret sejladsen på de norske havne og den økonomiske situation blev kritisk for de fattigste lag i samfundet. Rosenberg fortæller om den stakkels tømmermand Samson Olsen, hvem han understøttede med et par daler, da han var i en ynkelig forfatning og hans kone ikke "undte" ham noget. Han understøttede også en tidligere officer Majdek, der var afskediget og havde svært ved at klare sig.

Rosenberg lånte ud til flere personer, senest den 19. oktober 200 rigsdaler til smedemester Findvol, som han spiste hos den 24. Han bemærker selv "var ellers budt til Wulf, C. Larsen, Elve Olsen, Feishier og Alberg, men kom til mester Findvol".

Rosenbergs sociale anseelse voksede i kredsen og han påtog sig at stå fadder til smedemester Albergs søn, der døbes den 12. november i Korskirken. Hans økonomiske stilling så ud til at være god, og han sparede efterhånden ikke så meget på sig selv som i de første år. For eksempel var han den 6. marts hos kunstmaler hr. Dreyer og spiste fastekost, som var kommenskringler, røget fårekød og kognac, "og samme eftermiddag malede hr. Dreyer mit ansigt og betalte for samme 60 rigsdaler dansk kurant". Den lille miniature af Rosenberg i uniform med rød standkrave er stadig bevaret af hans efterkommere og er afbildet i denne artikel.

Kunstneren hr. Dreyer var også i knæb for penge og lånte 6 dage efter

Tømmermand i 2. klasse med skarøkse. Tegning efter original i Rigsarkivet fra 1813. (Se Borg)

20 rigsdaler. En anden debitor, guldsmedemester Wulf havde nu en gæld på 178 rigsdaler, og det tyder på, at Rosenberg har anset det for tvivlsomt om han nogen sinde skulle få sit udestående tilbage, for det mærkes mellem linierne, at han har bestræbt sig på at få gælden omsat i varer. I hvert fald købte han knæspænder og blev foræret et hattespænde "til min lille søn Petter". Det er eneste gang, et familienavn nævnes.

Hans nye husvært Nicolay Gierløv bliver også bevilget et lån, på 100 rigsdaler.

daler, "formedelst han var i trang for penge at købe brænde for".

Den ekstra husleje fik Rosenberg til at flytte fra skomagermester Gierløv den 6. april til Johannes Johnsen i Nøstedt, og inden han flyttede derfra, fik børnene i familien 5 rigsdaler i drikkepenge. Nogen yderligere kommentar til den hurtige flytning fra Gierløv fås ikke. Dog står der som afslutning ordet "Quitt!", hvis betydning muligvis er lettelse over beslutningen om at komme væk fra denne familie.

Men udviklingen gik stærkt, og 2 dage senere hørte Rosenberg om sin hjemsendelse, der senere blev berammet til den 20. april 1814.

Fornødenheder i det daglige.

I løbet af de små 6 år dagbogen beskriver, er det regnskabsmæssige dominerende, og vi kan se, hvad en ensomme mand i halvtredserne, der levede fornuftigt og var socialt accepteret, havde af behov i dagligdagen.

Rosenberg købte med regelmæssighed snustobak og i slutningen af perioden købtes også pladetobak, som forarbejdedes til snus. En anden fast og daglig udgift var ingredienser til kold mad, da han spiste sin morgenmad og aftensmad hjemme på værelset. Derfor købtes løbende kaffebønner, brød og smør. De sidste år købte Rosenberg også regelmæssigt rom og sukker sandsynligvis til punch. Der spistes kun undtagelsesvis pålæg. En sådan undtagelse er saltet lammeskinke i august 1813. Desuden blev the indkøbt et par gange i 1813, måske fordi kaffe blev vanskeligere at skaffe.

Rosenbergs meget dekorative signet i sølv med nøgle til uret. Købt allerede i 1810. Størrelsesforhold 1:1. Privat eje.

Som enlig mand var Rosenberg tilsyneladende ikke i stand til at lave varm mad til sig selv, idet han altid fik middagsmad hos en kone, med hvem han havde en fast aftale. I lang tid spiste han hos tømmersmand Johannes Johnsen og hos hans kone og i de sidste år hos madam Feishier. Desværre omtaltes derfor ikke, hvad middagsmadens forskellige retter kan have været.

Et par gange om året havde han lejlighed til at sende varer hjem til Nyboder, når der er passende skibslejlighed.

Varepriser i Bergen 1810-1811.

1 pund (0,5 kg) snustobak	2 rigsdaler	
1 pund kaffe	2 rigsdaler	2 mark
1 pund hårdt sukker	1 rigsdaler	2 mark
1 pægl (0,24 l) rom		4 mark
1 pund oksekød		1 mark 12 skilling
1 3/4 pund brød		1 mark
1 favn birkebrænde	12 rigsdaler	
1 tønde rug	37 rigsdaler.	

Til det formål købes f.eks. en tønde saltet brisling og 2 vog klipfisk og 2 vog tørfisk, hvilket var 36 kg af hver omregnet i nutidig vægt. Som en for os mærkværdig råvare køber han vindtørrede sild i 1810. Men dog kun én gang. Ligeledes atypisk er en kort periode i 1814, hvor Rosenberg købte mælk til "mælkesuppe". Vi kan derfor forestille os, at maden har været den for tiden normale, præget af grød, kål, salt kød og fisk, en ensformig kost, hvor fisk har spillet en større rolle i Bergen end hjemme i Danmark.

Rosenberg er meget opmærksom på sit tøj og køber ofte nye beklædningsstykker. Men proceduren for indkøb er ikke som i dag. Først køber han klæde til en ny frakke eller et par bukser og dertil et antal knapper; derefter købes bomuldslærred til foer, og siden vandrer han til skrædderen med tekstilerne for at få det syet. Efter 3-4 dage, hvor der også er taget mål, er frakken og bukserne færdige. Alt betales hver for sig. Man sparer generelt på tekstilerne i disse hårde tider. Det sker, at Rosen-

berg leverer en frakke ind for at få den vendt - måske er det så meningen at bruge tøjet til arbejdsbrug, da man må formode, at han somme tider deltog aktivt i bådebyggeriet.

Men det er vigtigt at være ekviperet korrekt, og Rosenberg køber nyt tøj med jævne mellemrum. Fra Søetaten får han munderingstøj - ved et tilfælde er det fejlagtigt blevet udleveret til hans kone, som derefter fik det ekspederet op til Bergen. Selv skjorter blev købt som råvarer i form af lærred, hvorefter Rosenberg gik til en skrædder for at få dem syet. Hårbånd købes ofte og har sandsynligvis været brugt til at holde en hårpisk i nakken. Fodbeklædningen var ikke videre holdbar og både sko og støvler samt hans store bondestøvler skulle jævnligt forsaltes eller bagflækkes. Hvad gælder hovedbeklædningen, var det helt nødvendigt at have en hat, der var børstet op, og man gik derfor til hattemageren for at få "vedligeholdt" hatten, på samme måde som et forgyldt hattespænde var et nødvendigt tilbehør.

Man kan ikke sige Rosenberg fri for en vis forfængelighed. Den 12. juli 1810 bestiller han en sølvurkæde for 3 rigsdaler og en signet med nøgle. Signeten, der forestiller en skibsstævn og en passer med vinkelhage samt overstillet monogram af sølv, er bevaret og illustrerer denne artikel. Et andet eksempel er fra den 27. oktober 1811, hvor han investerede i et guldanker til brystnål fra guldmed Wulf for 14 rigsdaler.

bero på, at han generelt set er god til at administrere sine midler og lever af de indkvarteringspenge og diæter, som udbetales ham, desværre uden at vi får summen oplyst. Dernæst har han mulighed for at tjene ekstra ved at reparere og istandsætte private fartøjer. Agent Krohn's lystfartøj f.eks. får en overhaling hvert forår. Den reelle løn, der udbetales Rosenberg for hans arbejde ved værftet som kvartermand,

Regning på nyt tøj fra 1811.

Blåt klæde 4½ alen á 18 rigsdaler pr. alen	81 rigsdaler 5 mark
Forlærred 7 alen á 5 mark pr. alen	5 rigsdaler
12 stk. forgyldte knapper	3 rigsdaler
Skrædderløn	10 rigsdaler
<hr/>	
Kjole, for, vest og bukser	99 rigsdaler 5 mark

Da Rosenberg er en respektabel person, går han så vidt muligt i kirke om søndagen, og dagbogen får nøje oplysning om prædiken og salmenumrene. Til kirkegængerens udrustning hører en salmebog, og Rosenberg forbruger flere eksemplarer under sine år i Norge. Selve dagbogsskriveriet samt hvad han ellers skriver af regnskaber og breve til konen, skaber behov for blæk og papir, som købes med jævne mellemrum. For at bruge signeten måtte der efter anskaffelsen også købes lak til forsegling af posten.

Indkomsterne.

Årsagen til Rosenbergs gode økonomiske forhold i 1812-14, hvor han låner småbeløb ud til omgangskredsen, må

nævner han kun for året 1813. Han arbejder da med klargøring af kanon-skonnerterne "Nornen", "Valkyrien", "Thor" og "Balder". De kølhales og leveres klargjorte med ca. 1 måneds mellemrum. Sammenlagt får Rosenberg udbetalt 568 rigsdaler eller i gennemsnit 142 rigsdaler pr. måned. Desuden får han af værftschefen en dusør på 10 rigsdaler. Dette skal ses på baggrund af udgifter på 30 rigsdaler til værelset om vinteren, ca. 30 rigsdaler til mad og ca. 40 rigsdaler til det månedlige forbrug af tøj, sko og småudgifter til vask, snus, rom, papir og blæk samt porto til de månedlige breve til konen i Haregade 8. Til indtægten skal så yderligere lægges diætpengene, som vi ikke kender beløbet på, og det bliver således muligt for Rosenberg at sende penge hjem. Det fremgår tydeligt for

året 1813, hvor han meddeler, at have sendt anvisninger på sammenlagt 350 rigsdaler hjem til København.

Leje af værelse.

Sommer (maj til september)

6 rigsdaler pr. måned

Vinter (oktober til april)

30 rigsdaler pr. måned

De mange breve til familien i Nyboder blev afsendt ca. hver 5. uge hele perioden igennem, og det må undre, at postvæsenet under de svære krigsår med engelske orlogsskibe, kontrollerende farvandene, havde mulighed for at besørge posten, men Rosenberg klager aldrig over postens sendrægtighed.

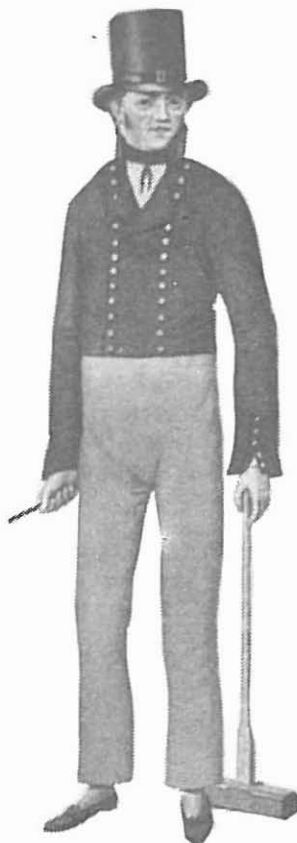
Forberedelser til hjemrejsen.

Det kan være interessant at følge Rosenbergs rejseforberedelser på lidt nærmere hold, når han nu i 1814 efter næsten 6 års arbejde i Norge skulle hjem igen. Den 8. april fik han besked om hjemsendelse og den 14. april afleverede han sit materiale regnskab til sin foresatte. Samtidig måtte han til at ordne de private udestående fordringer på bedste måde, og det blev travle dage for Rosenberg.

Med guldsmedemester Gotfred Wulf, som var skyldig 144 rigsdaler, fik han oprettet et gældsbevis, som indebar, at beløbet skulle tilbagebetales ved udgangen af næste september måned, for hvilket den velhavende hr. Berle i Strandgade 13 fik bevis på i

form af stempelpapir for 9 rigsbanksdaler.

Til chefens adjutant afleverede han derefter personligt regnskab og fik som inkvarteringspenge for de 3 første måneder 28 rigsbanksdaler og modtog en anvisning til København på 25 rigsbanksdaler. Der bliver nu nævnt den nye mønt, rigsbanksdaler, der står overfor den gamle rigsdaler som 1:6.

Bolteslager i uniform fra 1813. Tegning efter original i Rigsarkivet. (Se Borg)

Den planlagte hjemrejse resulterede også i en vis betænkning fra venner og bekendte. Smedemester Findvol sendte ham 2 spegepølser og en del rugtvebakker, og smedemester Elve Olsen en hollandsk ost. Bager Martens på Brygghusbroen forærede ham et lommetørklæde fyldt med sukker- og rugtvebakker til rejsen.

Søndag den 17. april var regnskabet endeligt godkendt og færdigt, og der var tid til at tage afsked. Denne dag blev der spist frokost hos agent Krohn, hos bedemand Lund, hos hr. Dimitzius, hos kunstmaler Dreyer og hos mestersvend J. Aagesen. De nævnte personer blev besøgt om formiddagen i rækkefølge, og Rosenberg meddelte derefter i dagbogen "kl. 12 1/2 gik halvfuld hjem og skulle spise middagsmad". Om eftermiddagen nåede han at drikke kaffe hos blikkenslager Feishier, men gik så fornuftigtvis tidligt hjem.

Om mandagen blev der atter gået en frokostrundgang til skibbygmester Brunchorst, smedemester Findvol og hr. Dimitzius, afsluttende hos løjtnant Grip og justitsråd Lund.

Samme dag modtog Rosenberg af sin chef 250 rigsbanksdaler (1500 rigsdaler dansk kurant) til rejsepenge Bergen - København mod kvittering. Samtidig modtog han pas til "lodsekspressen" fra Bergen til Kristiansand og brev til derværende chef med anmodning om befordring over søen til Danmark samt en rekommendation til admiral Kierulf på Holmen. Den formelle side af hjemrejseforberedelserne var herved overstået.

Rosenberg besluttede sig den sidste dag for at forære sin østlandske pram med kæde og lås til blikkenslagermester Feishier, og som gengave modtog han "en kaffekande med pose udi samt en blikdåse med malede kaffebønner, og en stor dåse og et lille blikmål" - formodentlig eksempler på blikkenslagerens varesortiment.

Rejsen.

Den 20. april 1814 rejste Rosenberg fra Bergen kl. 7 om morgenen ned langs kysten med lodsåbåde fra sted til sted. Om aftenen den 20. april nåede han til Bakesund, den 21. til Moxeim, den 23. til Tanager, 24. april sejlede han hele natten, men kom tilbage til Tanager. Den 25. april ved Egersund, den 26. på Hitterø og den 27. var han nået til Lister, hvor han rejste over land på hesteryg og med kærre. Han måtte leje det hele inkl. sadel til hesten og var sent på dagen i Hassund; men nåede med båd frem til Farsund. Den 28. april foregik under samme betingelser - fra Farsund til Spangerø med hest og kærre over øen, og båd til Svinø. Den 29. april efter 9 dages rejse nåede han frem til Kristiansand kl. 5 om eftermiddagen. Under rejsen var hver især, bådførere og hjælpere, blevet betalt individuelt. Rejse, natherberge og kost samt drikkepenge blev omhyggeligt noteret i dagbogen.

Rosenberg ordnede derefter sine forehavender hos den militære chef i Kristiansand, og han modtog brev fra kaptajn Acheleye til kaptajn Grove på Holmen. Den 3. maj gik han så ombord i en civil brig "Hoffnung", ført af kaptajn Holm og afsejlede om aftenen

kl. 20.30. Man sejlede hele natten, men den 4. maj kl. 3.30 måtte man på grund af kontrær vind se sig nødsaget til at sejle tilbage for at vente på bedre vind. Den 5. maj og de følgende dage blev de ombord hele dagen i Kristiansand. Rosenberg boede og spiste delvis ombord med en købmand Lyng og kaptajn Holm. Regnskabet viser, at de også gik på værtshus sammen. Den 9. maj kl. 4 om morgenen lettede de atter anker og sejlede hele dagen og den efterfølgende nat, hvor de fik storm af sydpøst. Resultatet var at de måtte vende om og gå til Flekkeø kl. 4 om morgenen den 10. maj.

Rejsen fortsattes den 11. maj og de sejlede østpå langs den norske kyst. Den 12. maj om morgenen fik de 2 skibe i sigte, hvilket viste sig at være 2 svenske orlogsmænd, hvoraf det ene var på 50 kanoner og det andet på 28 kanoner. De lå drejede bi med svenskerne mellem kl. 10 og 12, og købmand Lyng, som må have været befragteren, måtte med en svensk officer ombord i 50-kanoners skibet med papirerne og efter nogen tid blev kaptajn Holm også kaldt ombord for at underskrive. Da de var kommet tilbage, kom en tredje svensk orlogsmænd, en fregat, sejlende mod dem fra Arendalkanten. De fik dog overraskende nok lov til at sejle væk igen.

Den 13. maj var de under Skagen og den 14. på højde med Anholt. Dagen efter nåede de Kullen, men vinden og strømmen var imod, så de måtte ligge for anker hele natten en halv sømil sydvest for Kullen.

Den 16. maj var ikke bedre. Sydpøstlig vind og stærk strøm fra syd, hvilket

tvang dem til at blive liggende på ankerpladsen. Nogle af passagererne blev utålmodige. Man hører mærkværdigt nok ikke om de andre passagerer før nu - "men 4 officerer med fru og en baron Wedel prægede en Helsingør færgebåd og sejlede iland". Rosenberg sukede "men jeg kunne ikke komme med dem".

Om eftermiddagen kom der vind fra nordøst og briggen "Hoffnung" lettede atter fra sin plads ved Kullen og stod ned mod Helsingør, hvor de ankrede kl. 16. Dagen efter blev der bedre vind og de kunne nu rejse til Vedbæk, hvor de ankrede om aftenen kl. 21.30. Den 18. maj lettede man så igen og sejlede mod København. Vinden stilledede midt på dagen.

Nu blev det for meget for Rosenberg! Han og købmand Lyng blev roet iland i Skodsborg og gik til fods til Tårnbæk, hvor de kom frem ved 3-tiden. Herfra gik rejsen bekvemt med hestevogn til Nørreport, hvor Rosenberg blev sat af kl. 16.30 og gik resten af vejen hjem til Nyboder.

Hjemkomsten.

Her var det så at læseren med nogen forventning havde set frem til et par ord om gensynsglæde, men ak! Sådant unødvendigt er der ikke plads til i Rosenbergs dagbog. Istedet noterede han, at han samme aften "kl. 21.00 slet afleverede min rekommendation til Admiral Kierulf", der var overekvipagemester på Holmen og chef for håndværkerkorpset.

Han fik nu 5 dage fri, før arbejdet atter kaldte, og i de dage blev der tørt noteret udgifter til en bomuldsnathue til 18 rigsdaler, en gryde til 45 rigsdaler og et stort tørklæde til konen for intet mindre end 75 rigsdaler! Den 2. juli blev der spenderet sko til sønnen, pigen og konen i nævnte rækkefølge. Børnenes sko kostede 6 rigsdaler parret og konens 17 rigsdaler. Man må tro, at dette var det ydre tegn på glæden over gensynet med familiefaderen, der åbnede for gavmildheden!

Da Rosenberg atter mødte på Holmen den 3. juni 1814 blev han fejret og måtte traktere kollegaerne med 1 3/4 potte akvavit (å 10 rigsdaler potten) samt 32 kryddertvebakker og 1 pund ost. Man kan tydeligt forestille sig, hvordan snakken i værkstedet gik efter det lange fravær og englænderkrigene.

Efter den egentlige dagbogs slutning er der udregnet en hel del sammenfatninger af udgifter i løbet af de 6 år i Norge. Det er stort set oplysninger fra dagbogen, der bliver sammenstillet i lange kolonner. Man fornemmer Rosenbergs store glæde ved skrivearbejdet og mærker, at det er den regnskabskyndige håndværksmester, der efter arbejdet får afløb for sin skrivelyst gennem de mere private skrivelyst. Rosenbergs skoletid kan ikke have været lang, idet han staver mange ord, som de lyder. Det gælder særligt navne og fremmedord, men hans lyst til at nedskrive sine udgifter og bemærkninger om hverdagslivet, har tilført vor marinehistorie et godt og farverigt kildemateriale, hvor vi kommer tæt på dagligdagen under englænderkrigene.

Familien boede, når vi hører om den i dagbogen, i Haregade nr. 8 i Nyboder. Ved folketællingen for København i 1845 var pensionisten Magnus Jonassen 87 år gammel og konen Ane Jørgensen 68 år, og som pensionister boede de i Tigergade 12 over gården. Magnus Jonassen Rosenberg døde den 1. juni 1845 og blev, som sig bør, begravet i Holmens Kirke den 6. juni 1845.

- Han tilhørte Holmens faste stok! -

Litteratur:

- F. Beutlich:* *Norges Sjøbevæbning 1750-1809.* Oslo 1935.
- E. Borg:* *Den danske marines uniformer gennem tre Århundreder.* København 1973.
- Birger Thomsen:* *De dansk-norske kanonbåde 1780-1850.* *Marinehistorisk Tidsskrift.* 1975 nr. 3.
- Birger Thomsen:* *De dansk-norske kanonbåde 1780-1850. II.* *Marinehistorisk Tidsskrift.* 1977 nr. 4.
- T.A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard:* *Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1932.* København 1935.
- C.F. Wandel:* *Søkrigen i de dansk-norske farvande 1807-14.* København 1915.

Lindormen som galionsornament.

Mogens Dithmer

Identifikation af museumsgenstande kan let udvikle sig til at blive et efterforskningsarbejde med overraskende resultater.

I efteråret 1993 fik Orlogsmuseet overdraget et galionsornament (fig. 3) af ukendt oprindelse, forestillende et kronet rødt våbenskjold med en gul lindorm. Det 150 cm høje og 120 cm brede ornament af egetræ måtte efter udformningen at dømme have siddet på et af flådens sejlskibe fra forrige århundrede, eftersom denne type galionsornamenter var relativt hyppige fra 1800-tallets begyndelse.

Lindormen (fig. 1), efter folketroen et slangeagtigt, underjordisk uhyre som forårsager ødelæggelse, når den kommer frem, kan som våbenmærke føre sin historie tilbage til 1200-tallet og un-

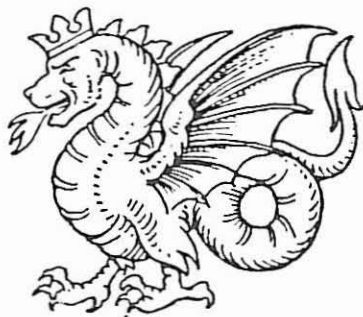

Fig. 1. Lindormen. Som heraldisk våbenmærke har den idag to ben, men er tidligere set uden eller med fire, i sidste tilfælde ofte med store vinger, hvorved den fik et dragelignende udseende.

dertvingelsen af venderne. I 1440 ind-sættes den i det kongelige våben og indgår idag som heraldisk våbenmærke i det danske rigsvåben (fig. 2), hvor

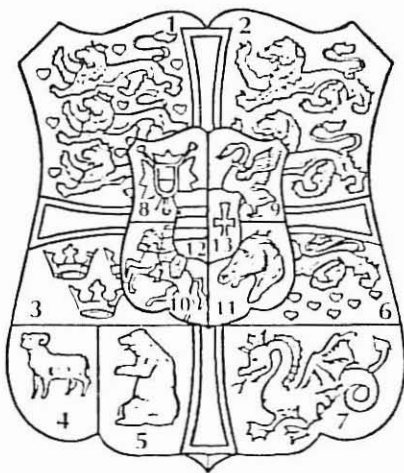

Fig. 2. Hovedskjoldet i det danske rigsvåben. Rigsvåbenet er undergået mange ændringer gennem tiderne, og det blev sidst ændret i 1948, hvor den islandske falk blev erstattet af færøernes vædder. Alle felter i våbenet, undtaget Lauenburgs hestehoved, som først kom til i 1816, og i herteskjoldet: de to bjælker og korset, har givet deres navne til skibe i flåden.

1. Tre Løver, De tre Løver. 2. To Løver, Tvende Løver. 3. Tre Kroner. 4. Vædderen, Lammet. 5. Hvidbjørnen, Hvide Bjørn. 6. Løven. 7. Lindormen, 8. Nældebladet. 9. Svanen, Kronede Svane. 10. Rytteren, Den sorte Rytter.

Af våbenmærker, der ikke længere findes i rigsvåbenet, kan nævnes ørnen (Øsel), dragen (Bornholm) den norske løve (Norge), den islandske storkiisk og Islands falk (Island).

Fig. 3. Gallionsornamentet, som nu skal ophænges i Orlogsmuseet, er tegnet af arkitekt Wilh. Dahlerup, som fungerede som kunstnerisk konsulent for Orlogsværftet fra 1880. Foto: Richard Haines.

den symboliserer den danske konges overhøjhed over de vendiske fyrster (De venders konge).

Flåden har haft adskillige skibe med navnene "Lindormen" og "Wenden". "Lindormen" f.eks. er et af de hyppigst anvendte navne på flådens enheder, og ifølge museets register har 16 skibe, fra 1600-tallet til vor tid, båret dette navn. Opgaven med at identificere

hvilket skib, der havde båret den aktuelle udsmykning, burde have været overskuelig, men viste sig tværtimod umulig ud fra de tilsyneladende logiske forudsætninger i heraldikken.

Første mulighed, som tilbød sig i registret, var stykprammen "Lindormen", søsat 1802 og udgået 1827 - et beskedent skib formodentlig uden nogen udsmykning overhovedet. Næste mulig-

Fig. 4. Model af orlogsskibet "Wenden's" (1742) galionsfigur. Orlogsmuseet.

hed kronologisk set var panserbatteriet "Lindormen", bygget af jern 1868 og udgået 1907. Her kunne fotografier dog hurtigt afsløre, at panserbatteriet aldrig har haft nogen stævnudsmykning.

Skibe med navnet "Wenden" kunne ligeledes udelukkes, idet registret kun omtaler 2 enheder fra 1700-tallet, hvoraf det sidste var orlogsskibet "Wenden" fra 1742, bygget af Knud N. Benstrup og ophugget i 1781. Dette skibs galionsfigur findes i model i museets samling (fig. 4) og forestiller en ridder, der holder et Dannebrog i højre

hånd og venderne våben - en gylden lindorm på rød baggrund - foran sig, støttet af venstre hånd. Våbnet var der, men indramningen var forkert. På skibets agterstævn, som museet også har en model af, sidder på galleriet et skjold med en løve med ørnehoved, flankeret af drager eller lindorme, samt på hakkebrættet et skjold med Christian 6's kronede monogram.

Nærmere kunne man ikke komme en identifikation med heraldikkens hjælp og at søge længere bagud ville have været for utopisk. 1700-tals ornamenter ligger ikke hen i så relativ god bevaringstilstand.

Løsningen af gåden var overraskende og fandtes i en artikel af kommandørkaptajn Steen Steensen om flådens heraldik i Tidsskrift for Søværnen fra 1949.

I 1800-tallet opstod en vis forvirring omkring brugen af heraldikken, idet man begyndte at bruge våbenmærkerne som landsdelssymboler. Hvis man kigger nøjere på fregatten "Jylland's" agterornamentering, vil man således se en løve over ni hjerter (De Gothers). Lindormen blev overført til at symbolisere øen Fyn, og orlogsskibe med dette navn blev udsmykket med den vendiske lindorm. Steensen skriver i 1949: "De, der på deres vej til og fra tjenesten på Holmen passerer fregatten "Fyen", kan overbevise sig herom ved at betragte skjoldet på det nuværende kasernekabs stævn".

Galionsornamentet har altså udsmykket krydsfregatten "Fyen's" stævn, som det kan ses på fotografierne (fig. 5 og 6). Da "Fyen", bygget i 1882,

Fig. 5. I perioden 1907-61 fungerede "Fyen" som kaserneskip, og er her taget i 1960. Orlogsmuseet.

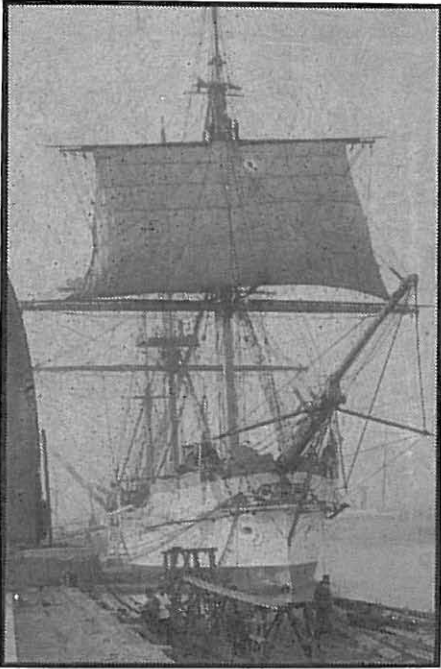

Fig. 6. Krydserfregatten "Fyen" fotograferet med sin oprindelige stævnornamentering inden afrejsen til Dansk Vestindien i 1895. Orlogsmuseet.

også skulle anvendes til repræsentation, fik det udover den traditionelle udsmykning en stævndekoration i form af et galionsskjold med forgyldt arkantusornamentering på begge sider. "Fyen" ophørte med at fungere som kaserne-skib så sent som i 1961, og man har

derfra reddet det endnu eksisterende galionsornament, som nu findes i Orlogsmuseet, og som skal gennemgå en konservering inden opsætningen.

Som kuriosum kan det nævnes, at museets iøvrigt smukke model af krydserfregatten "Fyen" i skala 1:48 har et galionsskjold med et Dannebrogskors. Modellen var ved skibets søsætning i 1882, opstillet i kongeteltet for at vise Kong Christian den IX, hvordan det færdigtudrustede skib ville komme til at se ud.

Idag videreføres det traditionsrige og stolte våbenmærke, symboliserende den danske kongemagts storhed gennem tiderne, af minekabellæggeren "Lindormen".

Afslutningsvis kan det oplyses, at "Fyen"s agterstævnornament, det store rigsvåben i kongekåbe, findes på Holmen i restaureret stand.

Litteratur:

- Galionsfigurer. Hanne Poulsen. Kbh. 1976.
- Heraldik i Søværnet. SVN 1981.
- Tidsskrift for Søværnen, 1949.
- Vore krydsere. R. Steen Steensen. Kbh. 1971.

"Boghjørnet"

Som et forsøg vil vi fremover, såfremt pladsen tillader det, give plads for de af vor læsere, der ønsker at sælge eller søger maritimhistorisk litteratur. Interesserede kan indsende en liste over de titler man søger eller ønsker at sælge (med oplysning om pris) samt angive navn og tlf.nr./evt. adresse, hvortil andre medlemmer uafhængigt af tidsskriftet kan henvende sig. Tilbuddene gælder kun for medlemmer af Orlogsmuseets Venner/Marinehistorisk Selskab og Orlogsmuseets Modelbyggerlaug. For at så mange som muligt kan drage nytte af "Boghjørnet", forbeholder redaktionen sig ret til at foretage en selektion af de indsendte tilbud. Evt. tilbud bedes sendt til Orlogsmuseet, att.: Mogens Dithmer:

Dansk marinehistorie.

- Anker, C.J. Dansk Kontreadmiral og Kadetchef Hans Christian Sneedorffs Personlighed og Virksomhed 1759-1824. Kristiania. 1884. 314 s., 3 ill. Pris 125 kr.
Vor Flaade i Fortid og Nutid. I-II. Kbh., 1942. 485 s. + 487 s., ill. Pris: 225 kr.
- Barfod, H. Slaget i Køge Bugt 1. juli 1677. Kbh. 1977. 93 s., ill. (uindb.). Pris: 45 kr.
- Bjerg, H. Chr. (red.) U-både gennem 75 år. Kbh. 1984. 154 s., ill. Pris: 75 kr.
- Bjerg, H. Chr., m. fl. Danmarks Flaade. Kbh., 1934. 558 s., ill. Pris: 175 kr.
- Dahl, K. (red.) Tordenskiold. Peter Wessel og hans tid. Kbh., uden år. 176 s., ill. Pris 20 kr.
- Filstrup, P. Torpedobåde gennem 100 år. Kbh., 1979. 144 s., ill. (uindb.). Pris 50 kr.
- Garde, H./H. Chr. Bjerg Hammer, R. Kaptajnlojtnant O.C. Hammer, en Livsskildring. Kbh. 1928. 261 s., ill. (uindb.). Pris: 30 kr.
- Holck, P. Cort Adeler. Kbh. 1934. 221 s, ill. (uindb.). Pris 35 kr.
- Kjølens, F.H. Mit livs logbog. Kbh., 1957. 303 s., ill. (uindb.). Pris: 25 kr.
- Larsen, K. Vore Orlogsskibe fra Halvfemserne til nu. Kbh., 1932. 178 s., ill. Pris: 75 kr., 50 kr. (uindb.)
- Lund, H.C.A. Søkadet-Korpssets Historie 1701-1901. Kbh., 1901. 300 s., m. vign. Pris 75 kr.
(Magnússon, A.) En islandsk Eventyrer. Arni Magnússons Optegnelser. Kbh., 1918. 187 s. (uindb.). Om sømandsliv i slutn. af 1700-tallet. Pris 25 kr.
- (Paludan, J.) Kommandør Paludans Erindringer. Kbh., 1908. 207 s. Pris: 35 kr. (uindb.)
- Schultz, J.H. og K.E. Ackermann Den danske Marine 1814-1848. Orlogsfarten. I-II (uindb.). Pris: 200 kr.
Skibbygning og Maskinvæsen ved Orlogsværftet .. gennem 250 Aar. Kbh., 1942. 177 s., ill. Pris 150 kr.
- Steensen, R. Steen Alverdens Krigsskibe. Kbh., 1942. 412 s., ill. Pris 150 kr.
- Steensen, R. Steen Hangarskibe. Kbh., 1944. 224 s., ill. (uindb.). Pris: 30 kr.
- Steensen, R. Steen Alverdens krigsskibe. Kbh., 1953. 302 s., ill. (indb.). Pris 100 kr.
- Steensen, R. Steen Vore undervandsbåde gennem 50 år (1909-1959). Kbh., 1960. 309 s., ill. (uindb.). Pris: 60 kr.
- Steensen, R. Steen Vore panserskibe 1863-1943. Kbh., 1968. 492 s., ill. (uindb.). Pris: 75 kr.
- Steensen, R. Steen Vore krydsere. Kbh., 1971. 195 s., ill. Pris: 70 kr., 45 kr. uindb.
- Svedstrup, A. De Danske Vej. Kbh., 1902. 396 s., ill. Pris: 75 kr.
(Sørensen, J.) Sønderofficerernes og Flådens underofficersskolers historie. Kbh., 1958. 298 s., ill. (privatbind). Pris: 60 kr.
- Thostrup, S. Holmen og Orlogsværftet (= København før og nu - og aldrig, bind 8). 255 s., ill. Kbh., (1989). Pris: 250 kr.
- Wandel, C.F. Nogle Livserindringer. Kbh. 1923. 139 s. (uindb.). Pris: 25 kr.
- Wessel, E. Orlogsminder. Skildringer og Skitser fra danske Orlogstogter 1878-1919. Kbh., 1926. 176 s., ill. (uindb.). Pris: 50 kr.
- Zahrtmann, M.K. Admiral C.C. Zahrtmann. Kbh., 1927. Ill. (uindb.). Pris 30 kr.

Udenlandsk marinehistorie.

- Bowman, G. The Man Who Bought a Navy. London, 1964. 240 s., ill. Pris 85 kr.
- Dull, P.S. A Battle History of the Imperial Japanese Navy (1941-1945). Cambridge, 1978. xvii + 402 s., ill. Pris 250 kr.
- Golding, H. (red.) The Wonder Book of the Navy. London, u. år. (ca. 1930). 256 s., ill. (om Royal Navy). Pris 100 kr.
- Gröner, E. German Warships 1815-1945. Volumen One: Major Surface Vessels. London, 1990. xii + 243 s. Oversat fra tysk. Pris: 250 kr.
- Kühlwetter, F. v. Skagerrak. Der Ruhmestag der deutschen Flotte. Berlin, 1933. 244 s., ill. (Om Jyllandslaget). Pris: 80 kr.
- Meister, J. Soviet Warships of the Second World War. London, 1977. 348 s., ill. Pris: 175 kr.

Henvendelse vedr. ovenstående titler bedes rettet til:

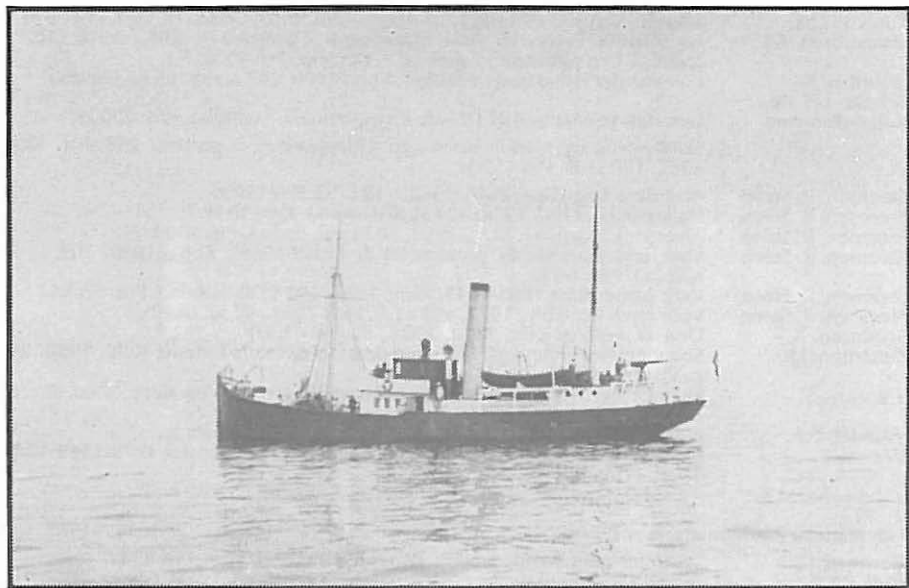
Mag. art. Torben Holm-Rasmussen, Sortedam Dossering 89, 2100 Kbh. Ø.

Tlf. 31 42 65 48 (kl. 8-9, 17-18)

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Billedet i sidste nummer viste skrueskonnerten DIANA på Københavns red, taget i 1880'erne. DIANA blev bygget på Orlogsværftet og løb af stabelen den 11. november 1863. Krigsudrustet 1864, 1869-1880 i postfart på Island, derefter atter under orlogsflag. Adskillige togter til Færøerne og Island. Udgik af flådens tal i 1903 og blev ophugget 1904. DIANA kendes fra (nærlig) søsterskibet FYLLA (1862) ved, at det altid førte orlogsflaget, såvel til ankers som når det var let, under (mesan)gafflen, da den lange mesanbom, der ragede ud over hækken, ikke gav plads for et flagspil på hakkebrættet.

Den heldige vinder blev **Sven Holm-Jensen, Jakob Knudsensvej 5, 3400 Hillerød**, som har fået sin præmie tilsendt.

Vi vil gerne have oplyst skibets navn.

Svar til Orlogsmuseet senest 5. april 1994.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER.

MARINEHISTORISKE SKRIFTER har nu udsendt sit skrift nr. 23: P. Wessel-Tolvig (red.): "Flådens Oprør", og vi indbyder derfor til tegning af abonnement med særlige tilbud.

Ved at udfylde nedenstående blanket kan De dels bestille det nye skrift og dels tegne abonnement for de kommende skrifter, hvilket sikrer Dem, at De får skrifterne til favørpris og desuden får De dem tilsendt straks, når skrifterne udkommer.

Desuden tilbyder vi alle nye abonnenter at købe de hidtil udsendte skrifter, som der endnu er eksemplarer af, til favørpris, nemlig følgende særdeles lave priser:

Nr. 3.	Georg Nørregaard: Fregatten Falster ved Marokko 1753 (1956).	10 kr.
Nr. 4.	Gunnar Olsen, Erik Harremoes, G. Honnens de Lichtenberg og R. Steen Steensen: De danske stræder og Øresundstolden (1958).	10 kr.
Nr. 8.	G. Honnens de Lichtenberg: Larssen fra 64 (1964)	10 kr.
Nr. 14.	Jørgen H. Barfod: Niels Juel. A Danish Admiral of the 17th Century (1977)	10 kr.
Nr. 16.	Ole L. Frantzen: Truslen fra Øst. Dansk-norsk flådepolitik 1769-1807 (1980).	30 kr.
Nr. 18.	Hanne Andersen: Nyboder - et københavnsk miljø med en gennemgang af dets afspejling i litteraturen (1981).	10 kr.
Nr. 19.	Hans Chr. Bjerg (udg.): Lex Rechnitzer. Optegnelser af viceadmiral H. Wenck, kontreadmiral H. Rechnitzer og kommandør A.G. Topsøe-Jensen om tilblivelsen af Lov om Søværnet 1932 (1985)	20 kr.
Nr. 20.	Hans Chr. Bjerg, H.C. Dahlerup Koch og P.B. Nielsen: Ubåde gennem 75 år. Det danske ubådsvåben 1909-84 (1984).	50 kr.
Nr. 21.	Ole L. Frantzen (red.): Linieskibet Holsten 1772-1814 (1988).	75 kr.
Nr. 22.	Jørgen H. Barfod: Flådens Fødsel (1990).	200 kr.
Nr. 23.	Per Wessel-Tolvig (red.): Flådens oprør (1993).	100 kr.

----- klip -----

(udfyldes venligst med blokbogstaver)

Undertegnede:

Adresse:

tegner hermed abonnement på Marinehistoriske Skrifter fra og med skrift nr. 23, Flådens Oprør.

Desuden bestilles skrift nr.:

.....
(underskrift)

Indsendes til Orlogsmuseet, Overgaden oven Vandet 58, 1415 Kbh. K.

MEDDELELSER FRA ORLOGSMUSEETS MODELBYGGERLAUG

Hermed indkaldes til generalforsamling (iflg. vedtægterne) med efterfølgende forevisning af video om modeller.

Torsdag den 24. marts 1994 kl. 19.00 i Orlogsmuseet.

Der er fra bestyrelsen fremlagt forslag til følgende vedtægtsændring:

Vedtægtens par. 4 foreslås ændret til følgende ordlyd:

Generalforsamlingen er laugets højeste myndighed. Beslutninger om fremsatte forslag kan kun træffes på den ordinære generalforsamling ved simpelt flertal. Ordinær generalforsamling, som afholdes hvert år inden udgangen af maj måned, indkaldes skriftligt med mindst 14 dages varsel, normalt i Marinehistorisk Tidsskrift.

Dagsorden indeholder:

- 1) Valg af dirigent
- 2) Formandens beretning
- 3) Regnskabsaflægning
- 4) Fastsættelse af kontingent
- 5) Indkomne forslag
- 6) Valg af bestyrelse og revisor
- 7) Eventuelt

Da erfaringen viser, at det i praksis er umuligt at samle kvalificeret flertal på generalforsamlingen, bedes alle, der har indvendinger mod det fremsatte forslag, om skriftligt at meddele dette til formanden.

Sidste arrangementer i sæsonen 1993-94:

24. feb. 1994: Ekskursion til Skibsteknisk Laboratorium. Mødested ved Laboratoriet, Hjørtøkærvej 99, Lyngby. Mødetid kl. 19.00 præcis.
24. marts 1994 kl.19.00: Generalforsamling og modelvideoaften.